

Comisiwn Ffiniau a
Democratiaeth Leol
Cymru

Local Democracy and
Boundary Commission
For Wales

Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol
Cymru

Adroddiad Blynyddol yr Iaith Gymraeg 2020 - 2021

Cynnwys

Pennod 1	Cyflwyniad a Chefndir	04
Pennod 2	Trosolwg o 2020-21	05
Pennod 3	Gweithredu'r Safonau	06
Atodiad 1		13
Atodiad 2		13

Cyflwyniad a Chefndir

Yn dilyn Deddf yr Iaith Gymraeg (1993), diffiniwyd darpariaeth gwasanaethau Cymraeg gan Gynlluniau Iaith Gymraeg wedi'u datblygu'n unigol a gytunwyd rhwng cyrff cyhoeddus unigol a Bwrdd yr Iaith Gymraeg. Mae'r trefniant hwn bellach wedi'i ddisodli gan Safonau'r Gymraeg sydd wedi'u diffinio'n genedlaethol, a gall Comisiynydd y Gymraeg gymhwyso detholiad ohonynt i gyrff cyhoeddus (a rhai cyrff preifat, ymhen amser).

Diffiniwyd y fframwaith ar gyfer pennu safonau o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) (2011), gyda'r safonau eu hunain wedi'u nodi yn Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Mae'r safonau sy'n gymwys i'r Comisiwn wedi'u diffinio mewn Hysbysiad Cydymffurfio a gyhoeddwyd gan Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ym mis Gorffennaf 2016, gyda dyddiad dod i rym ym mis Gorffennaf 2017. Yr hysbysiad hwn yw'r ddogfen gyfredol sy'n llywodraethu cydymffurfiaeth y Comisiwn.

Hwn yw pedwerydd Adroddiad Blynyddol y Comisiwn ers i'r safonau ddod yn weithredol, ac mae'n rhoi trosolwg o'r gwaith a wnaed mewn perthynas â Safonau'r Gymraeg rhwng 1 Ebrill 2020 a 31 Mawrth 2021.

Trosolwg o 2020 - 21

Y pwyslais ar gyfer 2020 – 21 oedd sicrhau bod y Comisiwn yn parhau i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Yn ystod y flwyddyn, mae'r Comisiwn wedi gallu cynyddu nifer y staff sy'n siaradwyr Cymraeg yn ei weithlu i bump (33%) a pharhau i wella ei allu i ddarparu gwasanaeth Cymraeg effeithiol i'w randdeiliaid. Mae'r Comisiwn hefyd wedi darparu cymorth i aelodau staff a ddechreuodd gyrsiau 'Dysgwyr' trwy roi amser i ffwrdd i fynychu dosbarthiadau yn ogystal ag ariannu cost y cyrsiau. Yn ogystal, mynychodd dau uwch aelod o'r staff gwrs hyfforddi 'Arwain mewn Gwlad Ddwyieithog' a ddarparwyd gan Academi Wales.

Fel llawer o gyrff cyhoeddus eraill, symudodd y Comisiwn i weithio o gartref yn sgil y pandemig. Trwy gydol y cyfnod hwn, mae'r Comisiwn wedi gallu parhau i ddarparu gwasanaeth ffôn Cymraeg i'w randdeiliaid.

Yn ystod y flwyddyn, ni chodwyd unrhyw gŵynion ynghylch y modd yr oedd y Comisiwn yn gweithredu'r safonau.

Gweithredu'r Safonau

Safonau Cyflenwi Gwasanaethau

O ran gohebiaeth, cynhyrchwyd pob un o'r llythyrau a'r negeseuon e-bost gweithdrefnol a anfonwyd fel rhan o'r broses arolygu yn y Gymraeg a'r Saesneg, a'u hanfon ar yr un pryd. Ar gyfer gohebiaeth arall, rhoddwyd system dewis iaith ar waith. Lle nad yw'r dewis iaith yn hysbys, caiff gohebiaeth ei hanfon yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae'r Comisiwn yn parhau i gynnal cronfa ddata sy'n cofnodi dewis iaith unigolion rydym yn gohebu â hwy. (Safonau rhif 1 i 7).

Mae gweithdrefnau ar waith ynglŷn ag ateb y prif rif ffôn, ac mae ffôn ateb Cymraeg ar waith (Safonau rhif 8 i 22).

Mae gweithdrefnau ar waith ynglŷn â'r trefniadau angenrheidiol ar gyfer cynnal cyfarfodydd. Wrth drefnu cyfarfodydd, mae'r Comisiwn hefyd yn gweithio ar y cyd â chyrff cyhoeddus eraill sy'n ddarostyngedig i Safonau'r Gymraeg h.y. awdurdodau lleol. (Safonau rhif 24 i 30).

Ni chynhaliodd y Comisiwn unrhyw ddigwyddiadau cyhoeddus yn ystod y flwyddyn (Safonau rhif 31 i 34).

Cyhoeddwyd yr holl ddogfennau a luniwyd i'r cyhoedd yn y Gymraeg a'r Saesneg, a hynny ar yr un pryd (Safonau rhif 36, 44 a 45).

Ni chynhyrchwyd unrhyw ffurflenni a oedd ar gael i'r cyhoedd yn ystod y flwyddyn (Safonau rhif 46 i 47).

Mae'r holl dudalennau ar wefan y Comisiwn yn gwbl weithredol ac ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg (Safonau rhif 48, 51 a 52).

Caiff y cyfryngau cymdeithasol eu defnyddio yn y Gymraeg a'r Saesneg (Safonau rhif 54 a 55).

Lluniwyd pob arwydd a hysbysiad yn y Gymraeg a'r Saesneg i'r safon ofynnol. (Safonau rhif 57 i 59, 65 a 66).

Mae nifer y staff yn y Comisiwn sy'n siarad Cymraeg wedi galluogi'r Comisiwn i ddarparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg, yn ôl y gofyn (Safon rhif 61).

Lluniwyd holl ddeunyddiau contractau yn y Gymraeg a'r Saesneg, a dilynwyd y gweithdrefnau trin priodol (Safonau rhif 72, 73, 75 a 76).

Ni chyflwynwyd unrhyw wasanaeth Cymraeg newydd. Diweddarodd y Comisiwn ei logos corfforaethol yn ystod y flwyddyn a oedd hefyd yn cynnwys diweddariad i'r fersiwn Gymraeg (Safonau rhif 77 i 79).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â hwy, mae'r rhain i'w gweld yn y ddogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg sydd wedi'i chyhoeddi ar y wefan ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safonau rhif 149 a 153).

Mae Polisi Cwynion Safonau'r Gymraeg y Comisiwn ar gael ar y wefan ac yn y swyddfa (Safonau rhif 150 i 151).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau (Safon rhif 152).

Ni ofynnodd Comisiynydd y Gymraeg am unrhyw wybodaeth yn ymwneud â'r safonau cyflenwi gwasanaethau yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 154).

Safonau Llunio Polisi

Ni luniwyd unrhyw bolisiau newydd ac ni adolygwyd unrhyw bolisiau presennol yn ystod y flwyddyn a oedd yn mynnu cynnal Asesiad o Effaith Polisi ar yr Iaith Gymraeg (Safonau rhif 84 i 89).

Ni chafodd unrhyw ymchwil yn gysylltiedig â pholisi ei chynnal na'i chomisiynu yn ystod y flwyddyn (Safonau rhif 91 i 93).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau llunio polisi sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â hwy, mae'r rhain i'w gweld yn y ddogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg sydd wedi'i chyhoeddi ar y wefan ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safonau rhif 155 a 157).

Mae Polisi Cwynion am y Gymraeg y Comisiwn ar gael ar y wefan ac yn y swyddfa (Safon rhif 156).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau llunio polisi (Safon rhif 158).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau llunio polisi sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â hwy, mae'r rhain i'w gweld yn y ddogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg sydd wedi'i chyhoeddi ar y wefan ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safon rhif 159).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau llunio polisi yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 160).

Safonau Gweithredol

Mae Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith ar waith a rhoddwyd copi ohono i bob aelod o'r staff a'r Comisiynwyr (Safon rhif 94).

Caiff dewis iaith yr holl staff newydd a phresennol ei gasglu a gweithredir yn unol â hynny (Safonau 95 i 100).

Rhoddwyd gweithdrefn ar waith i sicrhau y caiff unrhyw bolisiau staffio newydd neu ddiwygiedig eu cyhoeddi yn Gymraeg a Saesneg (Safonau 101 i 107).

Mae gweithdrefnau ar waith ar gyfer cwynion gan aelodau staff ac ymateb iddynt, ac maent wedi'u cynnwys yn y Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith (Safonau 108, 108A, 110 a 111).

Mae gweithdrefnau ar waith yn ymwneud â materion disgyblu ac maent wedi'u cynnwys yn y Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith (Safonau 112, 112A, 114 a 115).

Yn sgil y pandemig, mae'r Comisiwn wedi canolbwyntio ei ymdrechion ar symud ei staff i weithio o bell a chyflawni Rhaglen Arolygon Etholiadol 2017. Gwaith cyfyngedig sydd wedi'i wneud mewn perthynas â'r fewnrwyd, fodd bynnag, gyda rheolwr Cyfathrebu ac Ymgysylltu newydd wedi'i benodi, bydd y gwaith hwn yn cael ei ddwyn yn ei flaen drwy ddeiliad y swydd yn awr. (Safonau 118, 120 to 123).

Cynhaliwyd asesiad o sgiliau Cymraeg yr holl staff, a chaiff ei gynnal a'i ddiweddarau ar gyfer staff newydd (Safon 123), Atodiad 1.

Mae pob aelod o staff wedi cael gwybod am gyfleoedd i gael hyfforddiant yn yr iaith Gymraeg, a'u hannog i fanteisio arnynt, ym mhob cyfarfod tîm misol. Yn ogystal, caiff aelodau staff newydd eu hannog i fynychu hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg. Rhoddwyd copi o'r Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith a dogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg y Comisiwn i bob aelod o staff er mwyn iddynt ddeall dyletswydd y Comisiwn i weithredu'n unol â Safonau'r Gymraeg a sut y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle (Safonau 126 i 129).

Rhoddwyd geiriad a chyfarwyddiadau priodol i'r holl staff yn ymwneud â llofnodion e-bost a manylion cyswllt (Safonau 130 a 131).

Rhoddwyd trefniadau priodol ar waith yn ymwneud â sgiliau Cymraeg swyddi, a hysbysebu a llenwi swyddi gwag (Safonau 132 i 133B, 135 i 136). Ceir manylion am y swyddi a hysbysebwyd yn Atodiad 2.

Ni osodwyd unrhyw arwyddion newydd yn ystod y flwyddyn (Safonau 137 i 139).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau gweithredu sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â hwy, mae'r rhain i'w gweld yn y ddogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg, sydd wedi'i chyhoeddi ar y wefan ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safonau rhif 161 a 163 a 165).

Mae Polisi Cwynion am y Gymraeg y Comisiwn wedi'i adolygu ac mae ar gael ar y wefan ac yn y swyddfa (Safon rhif 162).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau gweithredu (Safon rhif 164).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau gweithredu yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 166).

Safonau Cadw Cofnodion

Ni dderbyniodd y Comisiwn unrhyw gŵynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Comisiwn â'r Safonau na'r iaith Gymraeg yn ystod y flwyddyn (Safonau 141 i 143).

Crëwyd Cofnod Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg ac fe'i cynhelir er mwyn sicrhau bod cofnod o gydymffurfiaeth â'r safonau ar gael (Safonau 144 i 148).

O ran rhoi cyhoedduswydd i'r safonau cadw cofnodion sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â hwy, mae'r rhain i'w gweld yn y ddogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg, sydd wedi'i chyhoeddi ar y wefan ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safon rhif 167).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau cadw cofnodion yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 168).

Atodiad 1

Sgiliau Cymraeg Staff: Safon 123

Mae'r tabl hwn yn manylu ar yr aelodau staff a oedd â sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd 2020/21 (Mawrth 2021). Mae'r ffigurau wedi'u seilio ar y cofnodion a gedwir yn unol â Safon 123.

Sgiliau (Lefelau 0-5)	0	1	2	3	4	5	Cyfanswm
Gwrando	5	5	0	0	0	5	15
Darllen	4	5	1	0	0	5	15
Siarad	6	4	0	0	2	5	15
Ysgrifennu	7	3	0	0	2	5	15

Atodiad 2

Recriwtio i Swyddi: Safon 132

Mae'r tabl isod yn dangos nifer y swyddi a hysbysebwyd yn 2020-21 o dan bob un o'r gofynion ar gyfer sgiliau Cymraeg. Mae'r ffigurau'n adlewyrchu'r cofnodion a gedwir yn unol â Safon 132.

Cymraeg yn Hanfodol	1
Cymraeg yn Ddymunol	1
Angen Dysgu'r Gymraeg	0
Nid yw'r Gymraeg yn Angenrheidiol	0

**Comisiwn Ffiniau a
Democratiaeth Leol
Cymru**

**Local Democracy and
Boundary Commission
For Wales**

Croesawa'r Comisiwn gohebiaeth, e-byst, a galwadau ffôn yn y Gymraeg ac yn Saesneg.

Cysylltwch gyda'r Comisiwn:

Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru

Llawr Gwaelod, Ty Hastings, Llys Fitzalan

Caerdydd, CF24 0BL

Ffôn: +44 (0)29 20464819

Ffôn: +44 (0)29 21055521

E-bost: [ymholiadau@ffiniau.cymru](mailto:yholiadau@ffiniau.cymru)

© Hawlfraint y Goron 2021